

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

50

Brno 2009

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis
Peer-reviewed journal

Ročník 50
Volume 50

Číslo 1–2
Issue 1–2

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial Board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozlowski,
Alexander Ruttka, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Soňa Klanicová, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Olga Lečbychová,
Rudolf Procházka, Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela

Technická redakce, sazba
Technical Editors, typography

Pavel Jansa, Ondřej Mlejnek

Software
Software

Spencer Kimball, Peter Mattis, GIMP Development Team 2008: GNU
Image Manipulation Program, 2.6.1
GRASS Development Team 2008: Geographic Resources Analysis
Support System, 6.3.0
Kolektiv autorů 2008: Inkscape, 0.46
Kolektiv autorů 2005: L^AT_EX 2_ε

Fotografie na obálce
Cover Photography

Fotografie levalloiského hrotu nalezeného při výzkumu paleolitické lo-
kality Tvarožná-Za školou. Srov. studii P. Škrdly a kol. obr. 5:1. Foto
J. Špaček.

*A foto of the Levallois point found in the Paleolithic site Tvarožná-
Za školou. See the study of P. Škrdla et. al. Fig. 5:1. Photo by J. Špaček.*

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz

Webové stránky s pokyny pro autory: <http://www.iabrno.cz/pv>

ISSN 1211-7250

MK ČR E 18648

Vydáno v Brně roku 2009

Copyright ©2009 Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. and the authors.

LOŠTICE (OKR. ŠUMPERK)

Náměstí Míru. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum v Lošticích na náměstí Míru vyvolala rekonstrukce silnice třetí třídy, která vede přes centrum Loštic. Záchraný výzkum probíhal během měsíců května a června roku 2008. Objekty středověkého původu byly zjištěny celkem tři, z nichž zajímavé jsou hlavně objekty č. 44 a 45. Objekt 44 zasahoval z části mimo výzkumnou plochu a byl porušen novověkým trativodem a recentním výkopem. Sám naopak porušil starší sídlištní objekt z období kultury s lineární keramikou. Zásyp jámy 44 obsahoval velké množství keramických zlomků ze 13. století. Objekt 44 představuje patrně část suterénu větší nadzemní stavby. Objekt 45 je vrcholně středověká studna, postavená z kamene bez použití malty. Její vnitřní průměr činil 1,60 m a zjištěná hloubka dosáhla 6 m od povrchu komunikace. V této úrovni byly práce ukončeny z důvodu zajištění bezpečnosti. Studna byla podle předběžné datace zasypana na přelomu vrcholného středověku a raného novověku. Zásyp obsahoval velké množství keramických zlomků, převážně okrajů zásobnic. Zkoumané objekty z období novověku lze považovat převážně za kamenné trativody, které porušují starší zahloubené objekty, podobně jako recentní výkopy inženýrských sítí.

Jakub Vrána

Resumé

Loštice (Bez. Šumperk), Platz Míru. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

MALÉ HRADISKO (OKR. PROSTĚJOV)

„Baronky“. Vrcholný středověk. Doklady zpracování železa. Povrchový sběr.

Další doklady zpracování železné rudy v blízkosti těžebního areálu v Repešském žlebu na Prostějovsku byly objeveny počátkem roku 2008. Na nález železné strusky pod kořeny vyvrácených stromů upozornil pracovník prostějovského pracoviště počátkem roku 2008 ing. Poníkelský, vedoucí střediska Vojenských lesů a statků v Zárovicích. Obhlídkou místa nálezů jsme zjistili, že všude v jeho okolí, zejména v blízkosti vodního pramene, se nacházejí drobné i větší zlomky strusky. Pozornému oku jistě neuniknou ani úpravy terénu rýsuje se v okolním zalesněném okolí. Pod výratem jednonohého stromu v blízkosti zmíněného pramene bylo získáno několik zlomků hrubší keramiky ze 2. poloviny 13. století. Zpracování železné rudy v tomto místě pravděpodobně souvisí s aktivitami pánů z Lešan, doloženými v tomto prostoru právě ve druhé polovině 13. století (Doležel 2008).

Místo nálezů se nachází na rozhraní katastru obce Malé Hradisko a Vojenského újezdu Březina, a sice v okolí bodu určeného na ZM ČR 1:25 000, list 24-232 Protivanov, souřadnicemi 143 mm od Z. s. č. a 149 mm od J

s. č. Nejbližší polní trať, v nezalesněném prostoru západně od místa nálezů, nese název Baronky.

Miroslav Šmíd

Literatura

Doležel, J. 2008: Městisko: zaniklá městská lokace 13. století na Prostějovsku. *Archeologické rozhledy* 60, 459–508.

Resumé

Malé Hradisko (okr. Prostějov). „Baronky“. Spätmittelalter. Feldbegehung.

MIKULČICE (OKR. HODONÍN)

Hradiště Mikulčice-Valy, II. kostel 2007–08. Středohradištní období. Kostel, pohřebiště. Ověřovací výzkum.

V rámci přípravy nové památkové a muzejní prezentace velkomoravského kostela č. II v Mikulčicích byly v prosinci 2007 až březnu 2008 provedeny ověřovací a doplňkové terénní práce v prostoru stavby. Byly sledovány stratigrafické souvislosti objektu, ověřovány otázky stavebního vývoje, doplňována terénní dokumentace a odebrány vzorky pro analýzy. Nové poznatky podstatně doplňují dosavadní obraz stavební podoby a vývoje kostela. Zásadního významu je nález dosud neznámého hrobu pod obvodovým zdívem mladší „stavby A“.

V první etapě prací byly vyzvednuty imitace hrobů včetně originálního kosterního materiálu. Byla očištěna koruna negativu základového zdiva kostela a odebrána písčité navážka, která zarovnávala terén vně i uvnitř stavby, včetně imitovaných útržků původní kamenné dlažby. Terén byl začištěn v úrovni povrchu jílovitých vrstev, kterými byl zavezen výzkum z let 1954–1959 (srov. Poulík 1957).

Ve druhé etapě bylo položeno celkem 20 sond vně i uvnitř kostela. Větší část sond byla vedena v místech dřívějších výkopů. Práce se tak zaměřily především na začištění a novou dokumentaci starých řezů. Tam, kde to bylo možné, byly tyto řezy protaženy pod negativ základu kostela. Největší pozornost byla věnována prostoru chóru a přístavku po jeho severní straně, dále západnímu průčelí stavby, hrobu 265 uvnitř kostelní lodi, maltové podlaze uvnitř kostela a konečně JZ vnitřnímu rohu kostela. Poslední uvedená sonda byla jediným místem se zachovanou intaktní situací, tj. situací neporušenou terénním výzkumem z 50. let. Právě zde bylo učiněno nejzávažnější zjištění – hrob 2032, zasahující pod zeď mladší stavební fáze kostela („stavby A“ podle označení J. Poulíka 1957).

Ve třetí etapě prací proběhla v režii Masarykova muzea v Hodoníně instalace nové „scénické“ muzejní expozice II. kostela (viz Konečný 2008).

Z hlediska stratigrafie byla nejpozoruhodnější situace zjištěna novým výzkumem v prostoru chóru: dokumentované souvrství sestávající ze sídlištních vrstev a písčitéch nebo jílovitých navážek patří k nejvýraznějším dokumentovaným stratigrafickým situacím v areálu akropole. Zcela

odlišná byla situace v přístavku po severní straně chóru, kde souvrství měla poměrně jednotný (homogenizovaný?) charakter, snad vlivem sekundárního promísení uloženin při zahlubování hrobů.

Při výzkumu byly zjištěny 3 hroby, které unikly pozornosti při výzkumu v 50. letech minulého století. V přístavku po severní straně chóru byly pod zídou vymezující hrob 282 nalezeny pozůstatky dospělého jedince (hrob 2034). Toto zjištění spolu s dřívějším nálezem dvou hrobů překrytých zdívkou přístavku dokládá komplikovaný vývoj této části stavby a pochovávaní v daném prostoru. Nelze vyloučit, že přístavek vznikl ve dvou stavebních fázích, a to nejspíše jako hrobová komora. Mladší fáze přístavku patří patrně k nejmladším stavebním úpravám kostela.

Druhý nově zjištěný hrob byl prozkoumán pod JZ vnitřním rohem stavby. Prostorná hrobová jáma s výdřevou prostupovala pod celou šífkou západní zdi kostela (hrob 2032; rozměr výdřevy 200 × 95 cm). Obsahovala však pouze kosterní pozůstatky malého dítěte, vybaveného drobnými zlatými nezdobenými gombíky. To je další doklad datování mladší stavební fáze kostela – „stavby A“ až do pokročilého 9. století. Bohužel nelze zatím jednoznačně říci, zda se hrob 2032 původně nacházel vně nebo uvnitř starší stavební fáze kostela. Původní nálezová situace zde byla patrně složitá v důsledku poklesu terénu západním směrem, tedy k okraji písčité duny akropole. Svažující se povrch byl v 9. století vyrovnáván poměrně mocnými navážkami.

Značná pozornost byla věnována maltové podlaze uvnitř lodi a chóru a jejímu vztahu k obvodovému zdivu mladší stavební fáze kostela („stavby A“). Byla dokumentována místa, kde půdorys stavby A jednoznačně překryl nebo porušil maltovou podlahu, jež byla již dříve dávana do souvislosti se starší stavební fází („stavbou B“). Protože se nepodařilo nikde doložit konstrukci nebo výraznější destrukci obvodového zdiva starší fáze kostela, domníváme se, že konstrukce této etapy stavby byla nejspíše dřevěná s litou maltovou podlahou. Další klíčová situace – hrob 265 – v lodi kostela („pod maltovou podlahou stavby B“, viz Poulík 1957; k tomu kriticky Galuška, Poláček 2006, Poláček 2008) neposkytl s výjimkou dvou nově zjištěných žlábků ve dně hrobové jámy žádné podstatné informace. Hrob byl v rámci památkové úpravy obezděn kamennou zídou, která znemožnila ověření stratigrafické situace tohoto místa. To ovšem nic nemění na pravděpodobném objasnění hrobu 265 jako „interiérového“ pohřbu z doby existence starší stavební fáze kostela. V souvislosti s hrobem 265 a dalšími skutečnostmi se domníváme, že vývoj stavební podoby kostela a jeho liturgického prostoru mohl být komplikovanější, než se dosud předpokládalo.

K problematice existenci I. kostela („stavby C“) nelze uvést nic průkazného. Kamenné zdivo označované J. Poulíkem (1957) za základ stavby C lze mít podle nově provedeného řezu spíše za součást destrukce objektu neznámé podoby a funkce v prostoru SV od chóru II. kostela. Ověřovací a doplňkové terénní práce v prostoru II. velkomoravského kostela v Mikulčicích lze mít za významný příspěvek k výkladu stavební podoby a vývoje této pozoruhodné sakrální stavby. O významu kostela pro dějiny mi-

kulčického hradu nelze pochybovat. Svědectvím je sám komplikovaný stavební vývoj kostela, který má v rámci Mikulčic období snad jenom v případě baziliky.

Lumír Poláček, Jaroslav Škojec

Literatura

- Konečný, J. 2008:** *Velkomoravské Mikulčice – II. kostel a sakrální architektura knížecího hradu*. Hodonín.
- Galuška, L., Poláček, L. 2006:** Církevní architektura v centrální oblasti velkomoravského státu. In: P. Sommer (ed.): *České země v raném středověku*. Praha, 92–153.
- Poláček, L. 2008:** Altmährische Kirchen als archäologische Quelle. In: M. Pippal, F. Daim (eds.): *Frühmittelalterliche Wandmalereien aus Mähren und der Slowakei*. Archäologischer Kontext und herstellungstechnische Analyse. Monographien zur Frühgeschichte und Mittelalterarchäologie 12. Innsbruck, 11–30.
- Poulík, J. 1957:** Výsledky výzkumu na velkomoravském hradišti „Valy“ u Mikulčic. I. Zpráva za r. 1954–1956. *Památky archeologické* 48, 241–388.

Resumé

Neue archäologische Überprüfungs- und Ergänzungsarbeiten im Bereich der II. großmährischen Kirche von Mikulčice in Jahren 2007–2008 brachten wichtige Kenntnisse zur Erklärung der Bauform sowie -entwicklung der Kirche. Es handelt sich um die Kirche mit der kompliziertesten Bauentwicklung in Mikulčice. Von grundsätzlicher Bedeutung ist der neue Befund des Grabes 2032 mit kleinen goldenen Kugelknöpfen unterhalb des Mauerwerks der II. Kirche.

MIKULČICE (OKR. HODONÍN)

Hradiště Mikulčice-Valy, severozápadní podhradí, plocha B 2006–08. Středohradištní období. Hradiště, sídliště. Systematický zjišťovací výzkum.

V priebehu júna 2008 ukončil Archeologický ústav AV ČR Brno, v. v. i., systematický zisťovací archeologický výskum v priestore tzv. severozápadného podhradia slovanského hradiska Mikulčice-Valy. Výskum priamo nadviazal na predchádzajúce sezóny (Hladík 2007, 482; 2008a; Poláček, Mazuch, Hladík, Bartošková 2007, 119–142). Hlavnou príčinou terénnych aktivít v roku 2008 bol požiar na pracovisku v septembri v roku 2007. Pri požiari zanikla dokumentácia z predchádzajúcich sezón výskumu.

Vzhľadom na skutočnosť, že plánované terénne aktivity v priestore severozápadného podhradia sme v roku 2007 ukončili, pri výskume v roku 2008 sme zamerali pozornosť na odkrytie a opätovné zdokumentovanie hlavného severozápadného profilu plochy. Cieľom tejto akcie bola snaha o zdokumentovanie vertikálnej stratigrafie (informácie zaniknuté pri požiari). Okrem odkrytia severozápadného profilu sme sa sústredili aj na doskúmanie situácie v juhozápadnej časti plochy (sektory 98–100),